

Ελένη Μπούκουρη-Αλταμούρα (1821-1900)

Το 1840 μια εικοσάχρονη Ελληνίδα από τις Σπέτσες, η Ελένη Μπούκουρη, ντυμένη αντρικά, άνοιγε τις πύλες της Καλλιτεχνικής Ακαδημίας για τις γυναίκες στη Ρώμη.

Η Ελένη Μπούκουρη είναι σχεδόν άγνωστη στο πλατύ κοινό. Γεννήθηκε το 1821 στις Σπέτσες. Μητέρα της ήταν η σεμνή κόρη του Κυριακού. Πατέρας της ο Ιωάννης Μπούκουρης*, θα-

* «Το Θέατρο Γιάννη Μπούκουρα»: Σταματίου Π. Γεωργίου «Ιστορία» Παπ Πρες Ε.Π.Ε. Φεβρ. 1978, τευχ. 116.

Το Θέατρο Μπούκουρα είχε δώσει την μεγάλη πολιτιστική μάχη του και την είχε κερδίσει θριαμβευτικά.

Ο Σανσόνι, ο ιδρυτής του «πρώτου χειμερινού θεάτρου της Αθήνας» (1839-1844), το πούλησε στο ... Σπετσιώτη πλοιοκτήτη και ναύαρχο της Μεγάλης Επανάστασης Ιωάννη Μπούκουρη ή Μπούκουρα. Από το 1844 το θέατρο Σανσόνι, μετονομάστηκε σε θέατρο Μπούκουρα, ενισχύθηκε από το βασιλικό ταμείο κι έγινε το πρώτο (ημικρατικό) θέατρο της Αθήνας με λαμπρή θεατρική πορεία. Έτσι αφού πούλησε το πλοίο του (23000), από ναυτικός έγινε θεατρώνης κι εγκαταστάθηκε από τις Σπέτσες στην Αθήνα, όπου έκτισε διώροφη κατοικία στην Πλάκα, στην οδό Αγγέλου Γέροντα. Στο σπίτι αυτό πέρασε τα παιδικά της χρόνια, ως την αναχώρηση για την Νεάπολη της Ιταλίας (1849) η κόρη του Ελένη Μπούκουρα-Αλταμούρα (1821-1900), η πρώτη Ελληνίδα ζωγράφος των νεοελληνικών χρόνων. Γιος της Ελένης κι εγγονός του θεατρώνη ήταν κι ο μέγιστος θαλασσογράφος Ιωάννης Αλταμούρας (1812-1875). Έτσι ο Ιωάννης Μπούκουρης με την πλατιά κοινωνική του αντίληψη, έγινε όχι μόνο πρωτοπόρος στον τομέα της θεατρικής ψυχαγωγίας αλλά και δημιουργός κι εμπυχωτής μιας καλλιτεχνικής γενιάς που ακτινοβολεί πνευματικά ως τις μέρες μας.

Η Ελένη Μπούκουρη-Αλταμούρα με τη ανδρική στολή, λύση που ακολούθησε για να σπουδάσει ζωγραφική στην Ιταλία.

λασσομάχος και θερμός πατριώτης, ο πρώτος που το 1821 βγήκε με το καράβι του να ξεσηκώσει τους άλλους νησιώτες. Αν και δεν είχε καμία μόρφωση, υπήρξε προοδευτικός για την εποχή του και στάθηκε για την κόρη του αυτή και για το ζωγραφικό της ταλέντο, οδηγός φωτεινός.

Η Ελένη από παιδί ήταν φιλομαθέστατη και φυσικά το μικρό νησί δεν πρόσφερε καμία προοπτική γι' αυτήν, γεγονός που δεν

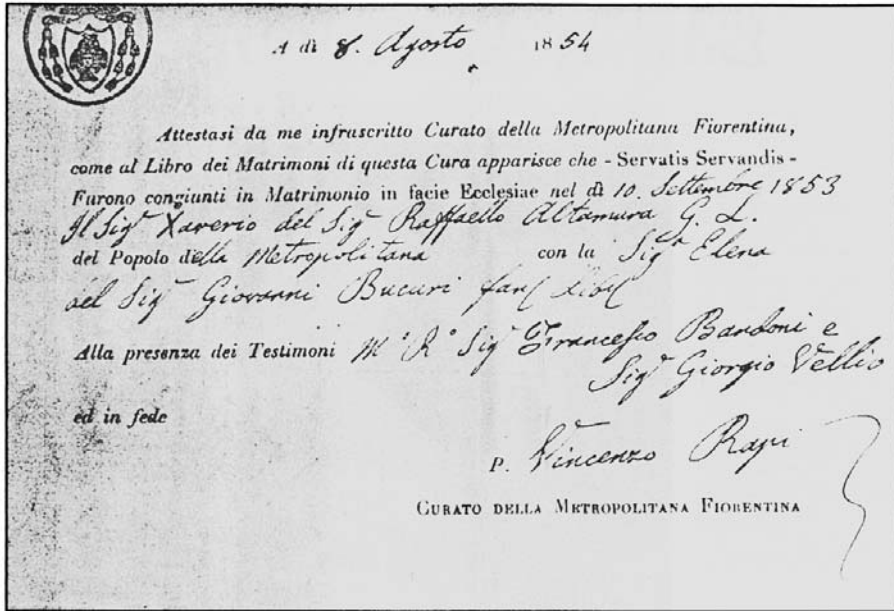
«Η άπελπισία» (ελαιογραφία).

ξέφυγε από την προσοχή του Καπετάνιου πατέρα της. Θα την στείλει αρχικά στο Ναύπλιο, που ήταν τότε πρωτεύουσα, μαζί με τις δύο αδελφές της στο Γαλλικό Σχολείο, κι αργότερα στην Αθήνα, στο Παρθεναγωγείο της Φανής Χίλλ. Ήθελε να μορφώσει τις

κόρες του, κάτι που εθεωρείτο απαγορευμένη πολυτέλεια για τις γυναίκες εκείνης της εποχής. «Μήτε σχολείων μας εστέρησεν, μήτε παντός μέσου να καλλύνει την ψυχήν και να μορφώσει το πνεύμα μας», γράφει η Ελένη Μπούκουρη στο ημερολόγιο της. Αμέσως ξεχώρισε στο μάθημα της ιχνογραφίας, η μικρή Σπεντσιώτισσα, και φάνηκε η καλλιτεχνική της ροπή.

Όλες οι εντυπώσεις της ημέρας, μετατρέπονταν τη νύχτα κάτω από το φως του λυχνариού, σε σχήματα, φόρμες, πρόσωπα και σκίτσα. Ο Καπετάνιος της πήρε δάσκαλο τον Ιταλό ζωγράφο Τσέκολι, ενώ άλλοι την δίδασκαν μουσική και ξένες γλώσσες. Κι ακόμη, μετά από καιρό, πρότεινε στην κόρη του να τελειοποιήσει τη ζωγραφική της στην Καλλιτεχνική Ακαδημία της Ρώμης. Ολόχαρη η Ελένη, έρχεται μαζί με τον πατέρα της στην Ακαδημία. Όμως η είσοδος για τα κορίτσια είναι απαγορευμένη. Αλλά το πάθος για τη ζωγραφική και η απόφαση να σπουδάσει εκεί, κάνουν τη νεαρή νησιώτισσα εφευρετική. Κόβει τα μαλλιά της, ντύνεται την φράγκικη αντρική φορεσιά και με το όνομα Χριστίνης Μπούκουρης εγγράφεται και κινείται με πολύ άνεση στον καλλιτεχνικό αυτό χώρο. Την βοηθάει βέβαια εδώ και η γλωσσομάθειά της. Και παίρνει το πρώτο βραβείο σε διαγωνισμό της Ακαδημίας με το έργο της «Απελπισία» που διακρίνεται για την πρωτοτυπία και την τελειότητα στο σχέδιο. Ο πατέρας Μπούκουρης, γεμάτος περηφάνια γύρισε στην οικογένειά του, αφήνοντας στην κόρη του την συμβουλή: «Μην ξεχνάς πως είσαι Ελληνίδα».

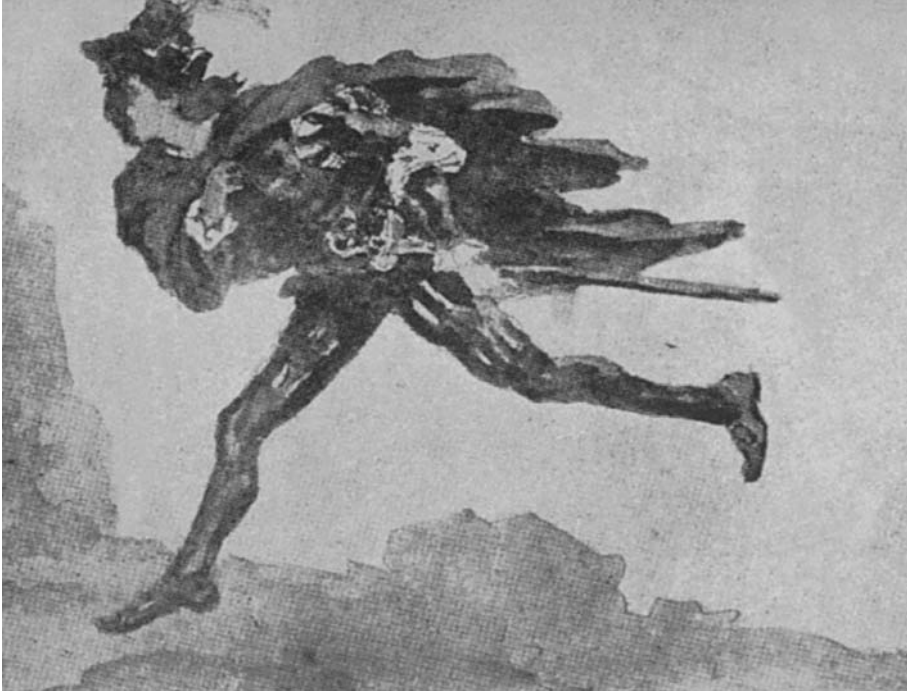
Πάντα αντρικά ντυμένη και με βάση τη Ρώμη και την Ακαδημία, περιδιαβαίνει τις πόλεις της Ιταλίας, κυρίως εκεί όπου μπορεί να μελετήσει ρυθμούς κι αρχιτεκτονική μεσαιωνικών μνημείων, κάτι που την θέλγει ιδιαίτερα. Και μετά από μακρόχρονη μαθητεία, εγγράφεται στη Σχολή Καλών Τεχνών της Νεάπολης. Εδώ διδάσκει ο καθηγητής Σαβέριο Αλταμούρα, που αργότερα θα γίνει ο σπουδαίος ιστορικοθηρασκευτικός ζωγράφος της Ιταλίας. Έργα του βρίσκοντα στα παλάτια της Φλωρεντίας, σε μουσεία και πινακοθήκες της Ρώμης και της Νεάπολης. Η νεαρή ζωγράφος τον ερωτεύτηκε παράφορα, αλλά και κείνος νοιώθει μια

Το πιστοποιητικό γάμου της Ελένης Μπούκουρη με τον Ξαβέριο Αλταμούρα.

γλυκιά έλξη γι' αυτόν τον μαθητή του. Το εργαστήρι και η αίθουσα διδασκαλίας θα γίνουν για την Ελένη τόπος έμπνευσης και δημιουργίας, με τα φτερά που της δίνει ο κρυφός της έρωτας. Και παίρνει από τον λατρευτό της καθηγητή ό,τι ωραίο στην ζωγραφική της. Κάποια μέρα στη Νεάπολη, η ελληνική παροικία οργάνωσε γιορτή. Δάσκαλος και μαθητής βρίσκονται εκεί καλεσμένοι. Μια Ελληνίδα απαγγέλλει με αίσθημα και λυρικό τόνο το ποίημα του Ρήγα Φεραίου «Σαν τη σπίθα στη στάχτη». Η Ελένη Μπούκουρη συνεπαρμένη από ενθουσιασμό και νοσταλγία για την πατρίδα, ξεχνά τον αντρικό της ρόλο, αγκαλιάζει και καταφιλά την συμπατριώτισσά της. Όλοι εξαγριώνονται. Τα ήθη είναι αυστηρά. Πως ο Χριστίνης Μπούκουρης τόλμησε να φιλήσει δημόσια τη νεαρή κοπέλα;

Θα τον είχαν βέβαια λιντσάρει, αν δεν προλάβαινε με σβελτάδα ν' ανέβει σε ένα τραπέζι και να δηλώσει την πραγματική

«Τό στοιχείο τοῦ σπιτιοῦ τῶν Σπετσῶν» (ακουαρέλα).

της ταυτότητα. Και τελείωσε με τα λόγια: «Πως αλλιώς θα μπορούσα να περάσω το δύσκολο δρόμο της Τέχνης και να φτάσω στο ναό της, αφού τέτοια χάρη είναι δοσμένη μόνο σε άνδρες;». Ο Αλταμούρας εκείνο κιόλας το βράδυ της ανταποδίδει τον έρωτά της και αφού συζητήσουν αρκετό καιρό, παντρεύονται. Είναι το 1853.

